

DET BEHØVER IKKE VÆRE SÅ SVÆRT

– en undersøgelse af foreningslivets værdi for unge med handicap og de barrierer, som de møder på vejen dertil

Udgivet af:

Sammenslutningen
af Unge Med Handicap
2014

www.sumh.dk

INDHOLD

04 **Introduktion**

12 **Del 1: Et aktivt fritidsliv – derfor!**

14 Gevinster for den enkelte

16 Gevinster for foreningen

18 Gevinster for samfundet

20 **Del 2: Barrierer for foreningsdeltagelse**

22 Foreningsliv - en svær balancegang for alle unge

23 Mest for børn og unge med handicap og deres omgivelser

26 Mest for foreninger

30 Mest for fagfolk og politiske beslutningstagere

32 **Konklusion**

INTRO- DUKTION

BAGGRUND

Børn og unge med handicap deltager langt mindre i foreningslivet end andre børn og unge. Det betyder, at børn og unge med handicap ikke får glæde af de positive oplevelser, som deltagelse i foreningslivet kan give og går glip af nogle af de muligheder for blandt andet uformel læring og dannelse af netværk, som andre børn og unge har.

Denne skævvridning har Sammenslutningen af Unge Med Handicap (SUMH) siden 2012 arbejdet målrettet på at ændre gennem projektet "Foreninger for alle". SUMH har herigennem opnået stor erfaring med inklusionsmuligheder såvel som udfordringer i foreningslivet, som vi gerne vil dele i denne rapport. Perspektiverne i rapporten er baseret på en løbende erfaringsskabelse fra projektet samt personlige beretninger om foreningsdeltagelse indhentet gennem kvalitative interviews med unge med handicap og lokale foreningsledere.

RAPPORTENS FORMÅL OG HOVEDPUNKTER

Rapporten henvender sig til flere forskellige målgrupper – børn og unge med handicap og deres omgivelser, foreninger samt fagfolk og politiske beslutningstagere – som alle har stor indflydelse på inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet. Overordnet set er rapporten inddelt i to:

Del 1: Et aktivt fritidsliv – derfor!

Del 2: Barrierer for foreningsdeltagelse

Den første del henvender sig til alle læsere af rapporten, idet den danner et fælles udgangspunkt for forståelse af området. Fokus er her på foreningslivets positive egenskaber, og det beskrives, at inklusion af børn og unge med handicap i foreninger giver flere gevinster for både barnet eller den unge selv, for foreningerne og for samfundet i det hele taget.

I rapportens anden del beskrives en række barrierer, som børn og unge med

handicap møder i forhold til foreningsdeltagelse. Der introduceres først mere generelt, og herefter er præsentationen af de konkrete barrierer rettet primært mod følgende målgrupper:

- 1) Børn og unge med handicap selv og deres omgivelser
- 2) Foreninger
- 3) Fagfolk og politiske beslutningstagere

Rapporten viser på denne måde, at arbejdet med at bryde de barrierer, børn og unge med handicap møder i forhold til foreningsdeltagelse, involverer flere forskellige parter. Børn og unge med handicap samt deres omgivelser kan selv gøre meget for at komme godt i gang i foreningerne. Foreningerne opfordres til at arbejde med både den pædagogiske, den fysiske og den sociale tilgængelighed.

For fagfolk og politiske beslutningstagere er der behov for at skabe større gennemsigtighed og fleksibilitet i de støttemuligheder, der findes for børn og unge med handicap i foreningslivet. En væsentlig pointe gennem hele rapporten er, at mulighederne for inklusion altid vil være afhængige af de enkelte involverede individer – både barnet og den unge med handicap selv og de øvrige involverede deltagere i foreningen. Der findes derfor ikke umiddelbart nogle enkelte løsninger på de barrierer, børn og unge med handicap møder i forbindelse med foreningsdeltagelse, men som det fremgår af rapporten, vil det ofte være små ting som en større bevidsthed og et fokus på kommunikation, der kan gøre en kæmpe forskel, og som kan skabe bedre inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet.

HVEM HAR VI SNAKKET MED?

Rapporten er baseret på interviews med børn og unge med handicap og foreningsledere samt løbende erfaringer indsamlet gennem projektet "Foreninger for alle".

SUMH har foretaget fire strukturerede interviews med unge med handicap og talt med dem om både muligheder og barrierer, de oplever med deltagelse i foreningslivet. Her følger en kort introduktion til hver af de unge, hvis fortællinger inddrages direkte i rapporten:

Lisbeth er 30 år. Hun er født spastiker og kørestolsbruger. Lisbeth bor på et bosted og går på en daghøjskole. Hun har ledsager 15 timer om måneden. Lisbeth har tidligere gået til forskellige former for handicapdræt, men gør det ikke længere. Lisbeth vil egentlig meget gerne være aktiv deltager i en forening og interesserer sig særligt for teater, men hun har oplevet en del udfordringer med at komme i gang.

Hazem er 22 år. Han har ADHD, men får ikke længere medicin for det. Hazem bor hjemme hos sin mor og går til daglig

på et voksenuddannelsescenter. Hazem går ikke til noget i sin fritid lige nu, men han har fornyligt prøvet kræfter med et politisk ungdomsparti. Derudover har Hazem i en længere periode været frivillig i en genbrugsbutik.

Sofie er 18 år. Hun er født spastiker og kørestolsbruger, og hun har hjælper det meste af tiden. Sofie bor hos sine forældre og går i gymnasiet. Tidligere har Sofie gået til ridning, men det er nu skiftet ud med svømning samt foreningsarbejde i en handicaporganisation. Sofie har ikke så meget tid til flere foreningsaktiviteter, men er ikke helt afvisende overfor at engagere sig i mere frivilligt arbejde.

Christina er 18 år. Hun har generelle indlæringsvanskeligheder og går til daglig på en specialskole. Christina bor hos sin plejemor. Christina er netop startet til både bowling og ridning. Hun har tidligere prøvet en del forskellige aktiviteter, men er af forskellige årsager endt med at stoppe hurtigt igen.

Herudover er to lokale foreningsledere interviewet til rapporten, og der er

foretaget mere uformelle interviews med flere børn og unge med handicap samt enkelte forældre under besøg i foreninger og på skoler. Desuden er repræsentanter for en række handicaporganisationer interviewet, og der er gennem hele projektforløbet for "Foreninger for alle" ført logbog, hvilket også indgår som en del af datamaterialet for rapporten.

Alle interviewpersoner optræder under pseudonymer i rapporten.

Sammenslutningen af Unge med Handicap

Sammenslutningen af Unge Med Handicap er en politiske paraplyorganisation for og af unge med handicap. Vi arbejder for et samfund, hvor funktionsnedsættelser ikke bliver handicap. Det gør vi ved at lave interessepolitisk arbejde, gennemføre store sociale udviklingsprojekter, uddanne og kompetenceudvikle unge med handicap samt styrke organisationer for unge med handicap.

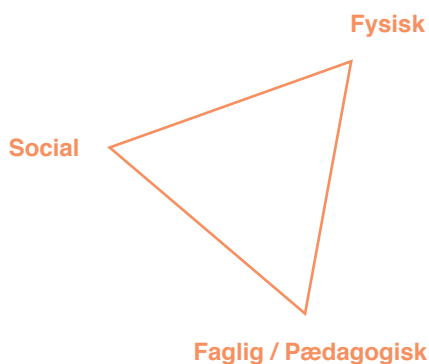
EN TILGANG TIL TILGÆNGELIGHED

At inkludere børn og unge med handicap i foreningslivet handler om at skabe tilgængelighed til foreningerne. I det følgende introduceres til en tilgang, som åbner forståelsen af tilgængelighed op og viser, at det ikke nødvendigvis behøver at være så ressourcekrævende at arbejde med at skabe bedre tilgængelighed i foreningslivet.

Ofte associeres tilgængelighed med fysiske adgangsmuligheder, og det forbindes derfor tit med noget økonomisk og tidsmæssigt ressourcekrævende. Men ligesom handicapbegrebet er bredt og favner mange forskellige former for både fysiske og psykiske funktionsnedsættelser, skal tilgængelighed også forstås ud fra samme brede ramme.

SUMH arbejder med en tredeling af tilgængelighedsforståelsen med henblik på at flytte fokus fra tilgængelighed som noget, der alene omhandler noget fysisk. Tilgængelighed kan forstås som en trekant, hvor hvert hjørne repræsenterer forskellige indgange til forståelsen af tilgængelighed. De tre tilgængelighedsområder – den sociale, den pæda-

gogiske og den fysiske – skal forstås som sammenhængende og ofte overlappende og indbyrdes afhængige, hvilket kan illustreres med et trekantsymbol:

Fysisk tilgængelighed

Helt overordnet er det vigtigt, at den fysiske tilgængelighed sikres både udendørs og indendørs. Det kan dreje sig om handicapparkering, ramper, elevatorer, mobiliteten i foreningens lokaler, handicaptoiletter og meget andet. Men det er vigtigt at tænke fysisk tilgængelighed endnu bredere. Det kan også handle om lys, lyd, luft og virtuel

tilgængelighed, som alt sammen kan have stor betydning for mennesker, der eksempelvis har allergi, høre- eller synsnedsættelser. Desuden rummer den fysiske tilgængelighed en række mere strukturelle forhold såsom støttemuligheder og gennemsigtigheden i disse muligheder.

Pædagogisk tilgængelighed

Hvorvidt foreningsaktiviteterne er pædagogisk tilgængelige eller kan gøres tilgængelige afhænger i høj grad af aktiviteterne såvel som de enkelte individer, der er involveret i det. Der er en lang række forskellige metodiske overvejelser, man i foreningerne kan gøre sig i forbindelse med f.eks. formidling af information, strukturen på aktiviteterne eller udførelsen i praksis. Ofte er det små og lette forandringer, der kan gøre en kæmpe forskel.

Social tilgængelighed

Den sociale tilgængelighed handler om, hvorvidt den unge har mulighed for at blive en del af det sociale fællesskab i foreningen. Omgivelsernes bevidsthed er i høj grad noget, der har betydning for den sociale tilgængelighed.

Hvilke stereotypiseringer og fordomme hersker der blandt de mennesker, der omgiver barnet eller den unge med en funktionsnedsættelse? Hvilken kultur og menneskelig rummelighed er der til stede i foreningen? Men også barnet eller den unge med handicaps egen tilgang spiller en vigtig rolle.

De tre tilgængelighedsområder er vigtige at medtænke for alle involverede parter, når det handler om at skabe bedre muligheder for inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet.

Hvad er et handicap?

Et handicap opstår i mødet mellem mennesker med funktionsnedsættelser og samfundet, når samfundet opstiller barrierer, der begrænser den, der har en funktionsnedsættelse. Det klassiske eksempel er, at en kørestolsbruger bliver handicappet i det øjeblik, en alt for høj kantsten begrænser vedkommendes færden, men barrierer kan også være andet end fysiske. Dette kaldes det relationelle eller det sociale handicap-begreb.

Kilde: Det Centrale Handicapråd

**DEL 1:
ET AKTIVT
FRITIDSLIV
– DERFOR!**

I Danmark siger man ofte, at når tre personer har samme interesse, så danner de en forening. Foreningsdanmark er en velkendt betegnelse, og foreninger kan netop noget helt særligt.

Denne del af rapporten viser, at foreningsdeltagelse er af stor betydning både for det enkelte barn eller den enkelte unge og for samfundet som helhed. Inklusion af børn og unge med handicap i foreningerne er således et vigtigt led i at inkludere mennesker med handicap i samfundet i det hele taget, og der er på den måde noget at vinde for alle parter ved at sikre, at foreninger er for alle.

GEVINSTER FOR DEN ENKELTE – BØRN OG UNGE MED HANDICAP I FORENINGERNE

For det enkelte barn eller den enkelte unge er foreningsdeltagelse en unik mulighed for en lang række positive oplevelser og erfaringer – også for børn og unge med handicap.

Først og fremmest skaber foreninger muligheden for at mødes om en fælles aktivitet og åbner dermed op for en masse gode oplevelser. Børn og unge kan her prøve kræfter med nye udfordringer, hvor grænser rykkes, og der skabes mulighed for at udvikle nye sider af sig selv. Undersøgelser viser desuden, at det at være en del af fællesskabet i en forening giver børn og unge større tilfredshed, og gør dem mere lykkelige. I foreninger kan man også

møde andre med samme interesser, og der er god grobund for nye venskaber – venskaber på tværs af alder, køn og klasse, som giver et indblik i andre menneskers levevilkår og sociale baggrund. Samtidig kan foreninger ses som demokratiets legeplads, hvor børn og unge får mulighed for at skabe erfaringer og opbygge kompetencer, som både kan komme dem selv og samfundet til gode senere hen.

Alle disse positive muligheder, foreningerne giver den enkelte, er de samme for børn og unge med handicap.

Her fortæller tre unge med handicap om de gode oplevelser, de har haft med foreningslivet, og hvorfor det er vigtigt for dem.

“Man er i gang, ude at møde nye mennesker”

For Hazem handler det at være foreningsaktiv i høj grad om at komme ud og møde andre mennesker - mennesker med forskellige baggrunde og forskellige historier, som man kan snakke med og lære af. Hazem synes, det er vigtigt at have nogle aktiviteter ved siden af skolen, så han ikke bare kommer til at sidde derhjemme og hænge. “Jeg skal ud og vise, hvem jeg er som person”, som han siger.

”Kompetencer, en masse gode relationer og selvtillid”

Som aktiv i en handicaporganisation for unge oplever Sofie, at foreningslivet giver hende en række kompetencer, hun kan skrive på sit CV, og samtidig er hun en del af et fællesskab, hvor hun lærer en masse nye mennesker at kende. For Sofie er foreningslivet også i høj grad med til at give hende en større selvtillid og en tro på, at hun kan gøre en forskel og bidrage med noget. Denne selvtillid er noget, hun kan tage med sig i mange sammenhænge, og som hun er overbevist om, også vil komme hende til gode senere, når hun skal ud på arbejdsmarkedet.

”Jeg vil prøve noget grænseoverskridende!”

Christina er lige begyndt til ridning. Inden hun startede, var hun bange for at sidde på en hest, fordi man er så højt oppe. Men Christina var fast besluttet på at overvinde sin frygt, og for hende er netop dét noget af det bedste ved at gå til ridning. “Ej hvor er det bare fantastisk, hvor er jeg bare sej!” fortæller hun, at hun tænkte, da hun første gang var kommet op på en hest. For Christina var det grænseoverskridende men en kæmpe oplevelse. “Næste gang skal jeg lære at styre og ride selv”, fortæller hun.

GEVINSTER FOR FORENINGEN – FORSKELLIGHED I FORENINGEN ER FEDT!

Foreninger er ofte gode til at inkludere forskellige børn og unge, idet foreninger netop er steder, hvor forskellighed ses som en ressource. Og det er ikke kun en fordel for det enkelte barn eller den unge, men også for foreningen som fællesskab. At inkludere forskellige børn og unge - og herunder børn og unge med handicap - hvormed man får skabt en rummelighed i en aktivitet, kan også gøre foreningen mere attraktiv overfor andre børn og unge.

Et centralt udgangspunkt er, at børn og unge med handicap er ligeså forskellige som alle andre børn og unge, og vil

bidrage til fællesskabet i foreningen på ligeså forskellig vis. Først og fremmest er de jo unge mennesker, der ønsker at være med i et socialt fællesskab om en fælles interesse. Men mennesker, der tidligt har mødt specifikke udfordringer i deres liv, vil ofte også kunne bidrage med noget unikt til fællesskabet. Børn og unge med handicap rummer ofte nogle styrker og ressourcer netop i kraft af deres handicap, som kan bringes i spil i foreningsammenhænge. Som eksempler kan nævnes, at børn og unge med hørenedsættelse ofte vil kunne bidrage med et større fokus på kommunikation mellem alle i fællesskabet. Børn

og unge med autisme er ofte gode til at komme med nye idéer og se sammenhænge, som er gået andre forbi, når de får mulighed for at fordybe sig i deres interesser. Børn og unge med muskelsvind kan være modne i en tidlig alder, og de kan derfor ofte bidrage med øget fokus og en øget seriøsitet til fællesskabet. Disse er blot enkelte eksempler, men de understreger vigtigheden af at huske på de mange forskellige kvaliteter alle børn og unge rummer, og som kan komme foreningen og de andre deltagere til gode.

Mere overordnet set giver det at inkludere børn eller unge med handicap i foreningen også mulighed for at skabe positive møder, nedbryde fordomme og skabe en gensidig forståelse mellem mennesker. Det fortæller Sofie om her:

"Min kørestol har givet mange fede oplevelser"

Sofie er kørestolsbruger, og hun oplever ofte, at det kan være vanskeligt for folk at finde ud af, hvordan de skal forholde sig til det, når de først møder hende. Sofie bruger her humor til at løsne op. Hun oplever, at det at lave sjov om hendes funktionsnedsættelse skaber

en afslappet og uformel stemning, som giver anledning til nogle gode møder og snakke. For Sofie er det vigtigt at udbrede denne tilgang og gøre det til almen viden, at funktionsnedsættelser ikke nødvendigvis er noget negativt.

"Folk har det skide fedt alligevel. Og personligt har jeg netop fået mange fede oplevelser på grund af min kørestol – oplevelser, som jeg ikke ellers ville have fået", fortæller hun.

GEVINSTER FOR SAMFUNDET - MERE AKTIVT MEDBORGERSKAB

Flere undersøgelser peger på, at børn og unges deltagelse i foreningslivet har stor betydning for deres samfundsen- gagement senere i livet . Et tidligt aktivt foreningsliv bidrager således også til at skabe aktive medborgere på længere sigt - aktive medborgere, der engagerer sig i deres medmennesker, lokalsam- fundet og samfundet i det hele taget. Det aktive medborgerskab omfatter blandt andet politisk engagement, hvor især kirkelige ungdomsorganisationer, spejderforeninger og kulturelle ung- domsforeninger påvirker engagementet positivt. Foreninger fremmer unges poli- tiske interesse og fungerer også som en vej ind i politiske tillidsposter. Dermed er foreninger med til at øge den demokrati- ske deltagelse. Men det aktive medbor- gerskab dækker også over andet end

det politiske – det sociale engagement er også af afgørende betydning for samfundet. Foreninger kan netop være med til at skabe en opmærksomhed og en interesse for andre samfundsgrupper hos børn og unge, som bidrager til en større sammenhængskraft i samfundet . At inkludere børn og unge med handi- cap i foreningslivet er således vigtigt for samfundet som helhed for at sikre, at de ressourcer børn og unge med handicap rummer, også kommer samfundet til gode.

DEL 2: BARRIERER FOR FORENINGS- DELTAGELSE

I denne del af rapporten præsenteres en række barrierer, som børn og unge med handicap møder i forbindelse med foreningsdeltagelse. Først beskrives nogle generelle barrierer for foreningsdeltagelse, som alle børn og unge kan møde uafhængigt af handicap. Herudover er der en række øvrige forhold, som spiller ind på børn og unge med handicaps foreningsdeltagelse. Disse barrierer kan overordnet set inddeles i tre kategorier:

- 1) Barrierer som ligger hos børn og unge med handicap selv eller deres omgivelser
- 2) Barrierer i foreningerne
- 3) Barrierer, der omhandler systemet – love og regler om muligheder for støtte

Med udgangspunkt i ovenstående tre kategorier præsenteres en række personlige beretninger fra børn og unge med handicap, og der inspireres til videre arbejde med at bryde barriererne inden for de tre områder. Rapporten viser på denne måde, at både børn og unge med handicap selv og deres omgivelser, foreninger samt fagfolk og politiske beslutningstagere har indflydelse på og ansvar for at sikre inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet. Der eksisterer dog en række tværgående dilemmaer i beskrivelserne, så øvrige læsere kan også have glæde af at læse afsnit, der ikke direkte er målrettet dem.

FORENINGSLIV - EN SVÆR BALANCEGANG FOR ALLE UNGE

Danske unge deltager sammenlignet med unge fra mange andre lande relativt meget i foreningslivet. Mange unge går til forskellige fritidsaktiviteter, men det har vist sig, at det er svært at fastholde dem, når de bliver ældre. Det er der forskellige grunde til. Blandt andet kan det handle om, hvordan foreningernes tilbud passer ind i de unges liv i øvrigt - måske kommer det til at kræve for meget tid og et større engagement, end de unge ønsker at lægge. I nogle aktiviteter indskrænkes og øges niveauet med alderen, og i andre kan man måske ikke længere være deltager, men skal til at engagere sig som leder. Det er ikke altid, disse ændringer passer til et ungdomsliv, hvor skole, fritidsjob, venner eller kærester måske kommer til at fylde mere. Der kan også være barrierer

forbundet med måden, foreningerne gør sig attraktive og formidler deres tilbud til de unge på - i takt med at holdninger og værdier ændrer sig med alderen, fremstår de samme ting måske ikke lige attraktivt længere.

Disse barrierer, som generelt gør sig gældende for unges foreningsdeltagelse, er de samme for børn og unge med handicap. Sofie, som går i gymnasiet, fortæller her blandt andet om hendes overvejelser om tidsforbrug og engagement:

"Foreningsdeltagelsen tager nogle gange fokus fra min skole"

Når Sofie fortæller om de barrierer, hun er stødt på i forbindelse med foreningsdeltagelse, er det først og fremmest

mere generelle udfordringer, som ikke er relateret til hendes funktionsnedsættelse, hun nævner. Som gymnasieelev har hun ofte travlt med mange lektier, og hun oplever, at hendes foreningsdeltagelse indimellem tager overhånd i forhold til skolen. "Jeg får måske ikke fokuseret så meget på gymnasiet, som jeg burde, fordi den her sag bare betyder så meget for mig, og fordi jeg ved, at jeg har et ansvar overfor de andre deltagere". Sofie ser således det at engagere sig i en forening som et stort ansvar, og det er noget, der skal balanceres i forhold til hendes øvrige ungdomsliv.

MEST FOR BØRN OG UNGE MED HANDICAP OG DERES OMGIVELSER

I det følgende præsenteres en række barrierer for børn og unge med handicaps deltagelse i foreningslivet, som primært ligger hos barnet eller den unge med handicap selv, og omhandler deres forudsætninger og forventninger til deltagelse i foreningslivet. Børn og unge med handicap kan blandt andet være usikre på, om de er velkomne i foreningen. Nogle er måske heller ikke særligt gode til at fortælle om de problemstillinger, handicappet potentielt medfører eller er måske ikke selv fuldt ud klar over disse problemstillinger. Med til denne kategori kan også høre barnet eller den unges omgivelser, såsom forældre, lærere og pædagoger, der kan tvivle på, om barnet eller den unge med handicap kan klare de udfordringer, foreningerne byder på.

At komme i gang

"Det kan være lidt svært at komme i gang". Hazem synes ikke selv, han oplever mange udfordringer med sin ADHD hverken i hverdagen eller i foreningssammenhænge. Han fortæller dog, at det kan være lidt svært at finde rundt i de mange tilbud og muligheder, som foreningslivet byder på. Det er den primære grund til, at han ikke selv er kommet i gang med en aktivitet. *"Jeg skal lige have at vide, hvad der er muligt. Det gør tingene lidt nemmere for mig",* siger han.

At kaste sig ud i noget helt nyt og ukendt er en udfordring for de fleste mennesker. Selvom man brænder for en aktivitet og glæder sig, kan det være lidt svært at komme i gang. Forud for

det at starte til en ny foreningsaktivitet er dog også en opgave i at finde frem til den rigtige aktivitet. Her er der mange forhold, der spiller ind såsom interesse for selve aktiviteten, økonomi og transportmuligheder til og fra. Alt dette kræver et overskud, overblik og at man ved, hvor man skal lede efter information om foreningsaktiviteterne. For nogle børn og unge med handicap er dette en barriere, som gør, at de slet ikke kommer i gang. Andre har måske meget faste forestillinger om, hvilke foreninger de er interesserede i – forestillinger som måske er urealistiske og dermed umulige at indfri. Der kan desuden være tale om en usikkerhed på, om man er velkommen i foreningen – nogle børn og unge med handicap er bange for at skille sig for meget ud, hvilket måske helt

afholder dem fra at opsøge foreningen. En anden udfordring kan i denne forbindelse være, at forældrene ofte kommer til at spille en stor rolle, når et barn eller ung med handicap skal starte i en forening. For mange børn vil det meget naturligt være deres forældre, der finder foreningsaktiviteten og tager med de første gange. Men som ung vil mange gerne undgå at have deres forældre med på sidelinjen, hvilket kan være en udfordring for unge, som måske har brug for lidt ekstra støtte og motivation til at kaste sig ud i noget nyt. Her kommer forældrene ofte til fortsat at spille en meget aktiv rolle og er måske nødt til at deltage med den unge de første gange, hvilket ikke opleves som hensigtsmæssigt hverken af forældrene eller den unge selv.

Overbeskyttende omgivelser

"Pædagogerne stiller spørgsmålstegn ved, om det er det rigtige, og om jeg kan klare det"

På Lisbeths bosted synes de fleste af pædagogerne, at det er en god idé, at Lisbeth gerne vil gå til noget aktivt i sin fritid. Men der er også nogen, der stiller spørgsmålstegn ved, om det nu er det rigtige, og om hun kan klare det. Det er Lisbeths oplevelse, at det ofte er meget godt, at pædagogerne spørger lidt kritisk ind, men det kan også nogen gange være en hæmsko, fordi hun så kommer til at tænke for meget over tingene i stedet for bare at stole på, at det er det rigtige for hende selv.

"Så tager jeg alle mulige andre menneskers mening ind, og så bliver jeg i tvivl om, hvad jeg selv vil" fortæller hun.

Mange børn og unge med handicap oplever en overbeskyttende tilgang fra deres omgivelser. Det kan både være forældre og andre voksne i institutioner eller foreninger, som ønsker at skabe nogle trygge rammer og undgå, at barnet eller den unge oplever nederlag. Det kan dog desværre også komme til at betyde, at barnet eller den unge bliver dårligt klædt på til at klare sig selv både socialt og praktisk. Derfor er det vigtigt, at børn og unge med handicap får mulighed for udfordringer og oplevelser – også selvom det kommer til at indebære usikkerheder. Og det kan deltagelse i foreningslivets mange aktiviteter blandt andet være med til at give. Børn og unge med handicap skal derfor ligesom andre børn og unge inspireres til at kaste sig ud i noget nyt, og også i selve foreningsaktiviteterne udfordres ligesom andre børn og unge.

Stof til eftertanke for børn og unge med handicap

Hvis man som barn eller ung med et handicap oplever udfordringer med opstart eller med det at være i en forening, kan det være godt at overveje, om der er noget, man selv kan gøre for at ændre på det. Et par bud på refleksioner, man kan gøre sig, kunne være:

- Har du prøvet at starte i en ny forening? Måske er det slet ikke så svært og overvældende, som det umiddelbart virker. Husk, at der ikke sker noget ved at prøve det – du kan altid stoppe, hvis det viser sig, at det ikke er noget for dig.
- Hvad betyder din funktionsnedsættelse for dig? Måske kan det gøre opstarten lettere både for dig selv og foreningen, hvis du kan kommunikere så klart og konkret som muligt om det. Tænk eventuelt med sætningen "Mit handicap betyder (...) og det kan imødekommes sådan (...)", og fortæl det til foreningen.

Stof til eftertanke for omgivelserne til børn og unge med handicap

Både som forælder eller som pædagog til et barn eller en ung med handicap er det vigtigt at huske på, at børn og unge med handicap skal have udfordringer. Og her rummer foreningslivet netop nogle unikke muligheder. Voksne kan hjælpe og støtte børn og unge med handicap i foreningsdeltagelse, og et par bud på refleksioner man kan gøre sig kunne være:

- Hvordan kan du inspirere uden at overtage styringen? Måske kan det være godt, at du hjælper med at finde frem til konkrete oplysninger om foreninger men overvej, hvornår du skal trække dig og lade barnet eller den unge gøre sine egne erfaringer. Husk at børn og unge med handicap kan meget mere, end du måske tror – de skal i hvert fald have lov at prøve.
- Hvad er det værste, der kan ske? Måske gør det ikke noget, hvis barnet eller den unge med handicap finder ud af, at foreningen alligevel ikke var det, de gerne ville.

MEST FOR FORENINGER

Inklusion i foreninger kan være en svær øvelse og afhænger som nævnt både af aktiviteten og af individerne, der indgår i den. Nogle af de overvejelser, man som forening kan have i forhold til inklusion af børn og unge med handicap, omhandler blandt andet:

- Er det for ressourcekrævende? Frivillige foreningsledere synes måske ikke, de har tilstrækkelig viden til at håndtere et barn eller en ung med handicap, eller måske kan de være bange for, at det sociale hensyn kommer til at overskygge aktiviteten.
- Hvor langt rækker rummeligheden? Det kan især være vanskeligt, hvis inklusionen påvirker ens kerneydelse – kan man for eksempel som fodboldforening inkludere et barn med en dårlig fod?
- Hvad med hensynet til fællesskabet? Hvis der opstår udfordringer med enkelte børn eller unge, kan det være svært at finde ud af, hvor langt man som forening skal strække sig, og der kan måske opstå en følelse af, at man går på kompromis med fællesskabets bedste.

- Hvordan skal man håndtere en funktionsnedsættelse? Det kan være svært at finde ud af, hvor meget man som forening kan tillade sig at sætte et medlems handicap i fokus.

Dette er svære spørgsmål, som der ikke umiddelbart findes nogen lette svar eller løsninger på. Mulighederne for som forening at arbejde med inklusion af børn og unge med handicap vil altid være afhængig af både det enkelte barn eller den enkelte unge med handicap, af aktiviteten og af de øvrige deltagere.

Mødet med foreningen

"Medlidenhed og berøringsangst er en kæmpe udfordring"

Lisbeth har i lang tid gerne ville finde en forening, hvor hun kan spille teater. Fornyligt var Lisbeth i kontakt med en teaterforening, men hun havde ikke lyst til at starte der, da hun blev mødt med medlidenhed af aktivitetslederen, som gav udtryk for, at Lisbeths handicap var synd for hende. "Jeg er ikke kommet til dig, fordi jeg skal passes eller have medlidenhed. Jeg er kommet, fordi jeg gerne vil spille teater", fortæller hun,

at hun tænkte. Lisbeth oplever ofte en berøringsangst i forhold til at turde tale om og spørge ind til hendes handicap. Ifølge Lisbeth er det vigtigt at tale om det, og hun vil meget gerne have, at folk stiller hende de spørgsmål, de har, så de bagefter kan se udover hendes handicap og se hende som et helt menneske, som hun siger.

Når man som forening står overfor et barn eller en ung med et handicap, kan det være svært at vide, hvordan man skal gribe det an. Der er også stor forskel på, hvordan barnet eller den unge selv opfatter sit handicap og ønsker at andre skal forholde sig til det. Nogle ønsker at fortælle og snakke om det ved første møde, hvor andre vil prøve at skjule eller nedtone deres handicap af frygt for at blive set som anderledes. Derfor er det helt centralt at tage udgangspunkt i den enkelte. En handicapdefinition er kun vejledende og beskriver typiske træk ved funktionsnedsættelsen, og det er vigtigt at huske på, at noget gør sig gældende for nogle personer, mens andre har brug for helt andre ting. Nysgerrighed på barnet eller

den unge med handicap er et godt sted at starte, og samtidig er det grundlæggende vigtigt ikke at lade funktionsnedsættelsen definere, hvem barnet eller den unge er.

Fysisk tilgængelighed

"Den fysiske tilgængelighed er allerførste skridt"

For Sofie, der sidder i kørestol, er det først og fremmest altafgørende, at hun kan komme ind i de lokaler, hvor foreningsaktiviteten afholdes. Sofie er meget interesseret i improvisationsteater og har opsøgt muligheden for at starte i en forening, men har ofte fået at vide, at hun ikke kan deltage, fordi der ikke er elevator i bygningen. "Det er bare så svært, fordi det kræver mange penge at lave renovationer, men trapper og manglende lift på toiletter er et stort problem, som det ville være fedt, hvis man kunne finde en billig løsning på, som kunne være optimal for alle", siger hun.

Den fysiske tilgængelighed er ofte ikke den mest udbredte udfordring, børn og unge i kørestol oplever. Men hvis det opstår, er det et meget stort problem. I

yderste konsekvens kan det jo betyde, at børn og unge i kørestol udelukkes fuldstændigt fra en foreningsaktivitet, de gerne vil deltage i. I andre tilfælde, hvor de øvrige medlemmer i foreningen har mulighed for og måske er gode og villige til at hjælpe, så betyder en mangelfuld fysisk tilgængelighed stadig, at selvstændigheden svækkes for barnet eller den unge, der sidder i kørestol. Men fysisk tilgængelighed er også vigtigt at tænke ind i forhold til andre funktionsnedsættelser. At tænke i indeklima, belysning, højtalere, akustik og opsætning af hjemmesider er således en vigtig del af at gøre foreningsaktiviteterne fysisk tilgængelige for alle, og måske er det kun en større bevidsthed og mindre ændringer, det kræver.

Sociale udfordringer

"Jeg blev mobbet, fordi jeg ikke kunne finde ud af alt det, man skulle gøre"

Christina fortæller, at hendes indlæringsvanskeligheder gør, at hun er mere langsom om at lære end andre. Det er en udfordring i skolesammenhænge, og Christina oplever også, at det har betydning i forhold til foreningsdeltagel-

se. Christina har forsøgt sig med mange forskellige foreningsaktiviteter tidligere, men er ofte endt med at stoppe hurtigt igen. Hun fortæller, at det kan være svært for de andre børn og unge at forstå, at der er nogle ting, hun ikke kan, og hun har flere gange følt, at hun er blevet mobbet med det. Christina går til bowling nu, og her har hun aldrig oplevet problemer, da foreningen ikke accepterer mobning.

For de øvrige børn og unge, som delta ger i foreningsaktiviteten, kan der opstå udfordringer i mødet med et barn eller en ung med handicap. Måske er det første gang, man er sammen med et menneske med et fysisk handicap, og man kan være i tvivl om, hvad det betyder. Det kan få nogle til helt at undgå at søge kontakt med barnet eller den unge i kørestol. I andre tilfælde kan et usynligt handicap lede til frustration og misforståelser hos de øvrige børn og unge, når de oplever reaktioner og handle måder, som de ikke umiddelbart kan finde en forklaring på. Det kan lede til mobning, drillerier eller at barnet eller den unge udelukkes af fællesskabet.

En anden udfordring i denne forbindelse kan desuden være, at børn og unge med handicap oplever ensomhed i deres fritid generelt, selvom det lykkes at inkludere dem i en foreningsaktivitet – venskaberne rækker således ikke altid udover selve aktiviteten, som mange børn og unge ellers kan opleve det. Som forening med frivillige aktivitetsledere kan de sociale udfordringer deltagerne imellem være svære at håndtere, men det kan være en god idé at forholde sig til mobning generelt og tale om det i foreningen.

Inspiration – den rummelige forening

Selvom inklusion af børn og unge med handicap i foreningen altid vil være afhængig af den enkelte situation, kan et overordnet udgangspunkt være, at foreningen søger at skabe en åben dialog med barnet eller den unge, hvor begge parter kan tale frit om deres overvejelser – også om potentielle udfordringer. Det øger chancen for, at både den unge med handicap og foreningen kan komme med løsningsforslag, der tilgodeser alle parter.

Og inklusion behøver måske slet ikke være så svært. Dorthe er formand for en bowlingklub, og hun fortæller her om foreningens tilgang og om, at de ikke oplever nogen særlige udfordringer med børn og unge med handicap.

"Vores tilgang til børn og unge med handicap er naturlig, og vi tager ikke særlige hensyn"

I den forening Dorthe er formand for, har de haft børn og unge med både

fysiske og psykiske handicaps som medlemmer af foreningen i 17 år. Hun fortæller, at de aldrig rigtig har haft nogen særlige udfordringer med det, og at hun tror, det handler meget om, at de går til disse børn og unge, som de går til alle andre børn og unge. "Om vi har nogen overordnet tilgang ved jeg ikke, men det vi gør er, at vi jo byder de børn og unge velkommen, som vi byder alle andre medlemmer velkommen". Dorthe fortæller, at de ikke tager nogen særlige hensyn til deres medlemmer med handicap, og de indgår i foreningsaktiviteterne på lige fod med de øvrige medlemmer. Men det er en bevidst beslutning, at de i klubben vil kunne rumme børn og unge med handicap, og det er noget, som Dorthe har arbejdet målrettet på at gøre til en tilgang blandt alle medlemmer. Det indebærer blandt andet, at der i klubben er stort fokus på, at deltagerne ikke mobber hinanden og at sikre, at man kommer til at være sammen med forskellige deltagere hver gang. Dorthe fortæller, at hun går meget op i at lytte til alle deltagerne, og de ved, at de kan komme og tale med hende, hvis der opstår udfordringer. I foreningen er der desuden mulighed for, at man kan deltage på forskellige måder – man behøver ikke at være der for at konkurrere, man må også gerne komme for at lege og hygge sig, hvilket Dorthe også ser som en vigtig del af rummeligheden. Der kan selvfølgelig opstå situationer, hvor nogen opfører sig på en måde, som foreningen ikke ønsker at rumme, men det får vedkommende ærligt at vide, og Dorthe fortæller, at de

fleste hurtigt lærer det og indordner sig måden, de øvrige deltagere opfører sig på i foreningen. "Så nej, det har egentlig aldrig været nogen særlig udfordring – vi går til børn og unge med handicap, som vi går til alle andre medlemmer".

Dorthe's råd til andre foreninger er:

- At behandle børn og unge med handicap som andre børn og unge
- At møde børn og unge med handicap, hvor de er og tage udgangspunkt i deres ønsker og muligheder
- At tale åbent om og spørge ind til handicappet
- At starte med at fortælle om foreningen, hvad den står for og hvilke regler, der er for at deltage
- At være ærlig og tale åbent om, hvordan man opfører sig i foreningen
- At gøre rummelighed til et fælles projekt i hele foreningen og tale om det – også om udfordringer

Vidste du:

At nogle kommuner yder forhøjet tilskud til folkeoplysende foreninger med medlemmer med særlige behov?

MEST FOR FAGFOLK OG POLITISKE BESLUT- NINGSTAGERE

Systemet, der omgiver børn og unge med handicap, rummer en række udfordringer i forhold til at lette adgangen til foreningslivet – love, regler og kommunal praksis som enten er svært gennemskueligt eller ikke fungerer hensigtsmæssigt i forhold til at skabe bedre muligheder for inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet, hvilket præsenteres i denne del.

Ledsagerordning

"15 timer om måneden er ikke så meget"

Lisbeth kan mange ting selv og bestiller tit transport, så hun kan komme til de foreningsaktiviteter, hun gerne vil. Men hun er udfordret af loftet på ledsagerordningen på 15 timer om måneden. Når man er ung og gerne både vil en

tur i biografen og samtidig gå til noget i en forening, er 15 timer om måneden ikke meget, og det kan være svært at få til at passe sammen. For Lisbeth kan det komme til at betyde, at hun ikke har mulighed for at deltage i foreningsaktiviteten hver uge. Og det kan være lidt af et problem, når man skal øve et teaterstykke med de andre deltagere.

Ledsagerordningen er en god mulighed for, at børn og unge med handicap kan deltage i foreningslivet på lige fod med andre børn og unge, uden at de er afhængige af, at deres forældre eller søskende skal følge dem. Men som ung med lyst til et aktivt fritidsliv slipper de 15 timer om måneden hurtigt op. Derfor kan der være potentiale i at tænke i andre løsninger. Frivillige ledsagere eller

allerede aktive deltagere i foreningsaktiviteten, som har lyst og mulighed for at påtage sig en ekstra opgave, kan måske være en mulighed. Man kan også overveje, om unge foreningsaktive skal have mulighed for en udvidet ledsagerordning, hvor antallet af timer hæves.

Større gennemsigtighed og fleksibilitet

Ledsagerordningen er kendt af de fleste børn og unge, som er berettiget til den. Men generelt kan det være svært at danne sig et overblik over, hvilke støttemuligheder og regler der eksisterer i forhold til børn og unge med handicaps deltagelse i foreningslivet. Forskellige kommuner kan have forskellige praksisser, hvilket kan skabe udfordringer og forvirring, når der er tale om

foreninger, der samler deltagere på tværs af bopælskommuner. Desuden kan det også være vanskeligt blot i den enkelte kommune at finde ud af, hvilke muligheder der er for hjælp til eksempelvis transport. Overblik både over konkrete foreninger og andre frivillige tilbud, der måske kan støtte børn og unge med handicap i foreningslivet, findes ofte heller ikke i de enkelte kommuner. De eksisterende støttemuligheder som eksempelvis ledsagerordningen rummer også nogle udfordringer i sig selv – særligt i forhold til den lave grad af fleksibilitet det tillader børn og unge med handicap. Børn og unge med handicap er ofte nødt til at planlægge deres deltagelse i foreningsaktiviteter i meget god tid for at sikre, at de har en ledsager, og at der er styr på trans-

porten. Det kan være en udfordring i et aktivt fritidsliv med foreningsdeltagelse, som ikke altid er så nøje planlagt af de frivillige kræfter, og hvor spontane tilbud kan opstå. Hvordan der kan skabes større fleksibilitet for børn og unge med handicap i foreningslivet, findes der måske ikke umiddelbart nogle enkelte løsninger på, men det udgør en væsentlig pointe i arbejdet med at skabe lige muligheder for et aktivt fritidsliv.

KON- KLUSION

Foreningsdeltagelse rummer en lang række positive gevinster både for den enkelte og for samfundet som helhed. Foreninger er steder, hvor forskelligheder ofte ses som en ressource, hvilket netop er noget af det unikke, foreninger har at byde på. Derfor er det vigtigt at sikre, at foreninger er for alle – også børn og unge med handicap. I denne rapport har vi vist nogle af de barrierer, som fylder for børn og unge med handicap i forbindelse med foreningsdeltagelse. Baggrunden for barriererne og mulighederne for at bryde dem omhandler forskellige aktører, og vi har givet vores bud på, hvor de primære udfordringer ligger og søgt at inspirere til videre arbejde med området.

Helt grundlæggende er mulighederne for inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet afhængige af det enkelte barn eller den enkelte unge og af de enkelte individer, der deltager i foreningen. Derfor findes der ingen endegyldige svar og løsninger. Et godt sted at starte både for børn og unge med handicap selv, for foreningerne samt for fagfolk og politiske beslutningstagere kan dog siges at være kommunikation. En klar, konkret og åben kommunikation spiller en afgørende rolle på flere niveauer. Og så er inklusion af børn og unge med handicap i foreningslivet måske slet ikke så svært.

LITTERATUR

DUF 2014

Foreninger for Fremtiden – Forskere og foreningsaktive om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv og det danske samfund

Servicestyrelsen 2009

Handicap og foreningsliv – muligheder og barrierer for inklusion af mennesker med handicap i foreningslivet

DUF – Analyser

Foreninger skaber kompetencer og trivsel
Foreninger giver demokratiet et boost

Sammenslutningen af
Unge Med Handicap